

Številka: 14101-1/2019/12

Datum: 12. 9. 2019

Stališče Vlade Republike Slovenije o ponovnem pozivu Varuha človekovih pravic glede upravičenosti do invalidskega nadomestila za osebe, ki imajo status invalida po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov

Varuh človekovih pravic je v skladu s 7. členom Zakona o varuhu človekovih pravic (Uradni list RS, št. 69/17 – uradno prečiščeno besedilo) pozval Vlado Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Vlada RS), da oblikuje stališče glede upravičenosti do invalidskega nadomestila za osebe, ki imajo status invalida po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2 in 98/14; v nadaljnjem besedilu: ZZRZI). Vlada RS je oblikovala stališče junija 2019. Z dopisom 23. 7. 2019 je Varuh človekovih pravic ponovno pozval Vlado RS k obrazloženi opredelitvi do svojega stališča.

Vlada RS v nadaljevanju podaja naslednja pojasnila:

V skladu s Konvencijo o pravicah invalidov je cilj normativnega urejanja invalidske politike ustvarjanje pogojev za čim polnejše vključevanje invalidov v družbo. Temu cilju sledijo tudi zakonodajne rešitve na področju dela in zaposlovanja invalidov z namenom ustvarjanja ustreznih pogojev za njihovo zaposlitev.

V Republiki Sloveniji je več kot 30 000 oseb z odločbo o invalidnosti zaposlenih in si sami zagotavljajo preživetje zase in za svoje družine. Povečuje se tudi zaposlovanje brezposelnih invalidov. V letu 2017 se je na novo zaposlilo 3 155 invalidov. K zaposlovanju invalidov zagotovo prispeva tudi kvotni sistem zaposlovanja invalidov.

Namen ZZRZI je povečanje zaposljivosti invalidov in vzpostavitev pogojev za njihovo enakovredno udeležbo na trgu dela z odstranjevanjem ovir in ustvarjanjem enakih možnosti. Vsi ukrepi in pravice, ki izhajajo iz ZZRZI, so zato usmerjeni v povečevanje zaposlitvenih možnosti. Zakon daje pravico do zaposlitvene rehabilitacije s ciljem, da se invalid usposobi za ustrezno delo, se zaposli, zaposlitev zadrži in v njej napreduje ali spremeni poklicno kariero. Prav tako ZZRZI daje pravico do vključevanja v programe socialne vključenosti, ki so namenjeni podpori in ohranjanju invalidovih delovnih sposobnosti (35. člen ZZRZI). V te programe se vključujejo invalidi, ki zaradi invalidnosti v času ocene zaposlitvenih možnosti niso zaposljivi. Iz navedenega izhaja, da je ključni cilj ZZRZI zagotoviti pogoje za zaposljivost invalidov, saj je ravno vključenost v delo in zaposlovanje eden od pomembnih elementov zagotavljanja čim polnejšega in učinkovitega sodelovanja v družbi. Ocena zaposlitvenih možnosti in izdana odločba sta izkaz zmožnosti posameznika v določenem času. Zmožnosti posameznika pa se lahko spremenijo, zato 34. člen ZZRZI predvideva možnost ponovne ocene zaposlitvenih možnosti oziroma ponovno odločanje o zaposljivosti.

Iz navedenega izhaja, da odločbe o nezaposljivosti, ki jih izda Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, niso trajne odločbe o nezaposljivosti. S ciljem povečati zaposlitvene možnosti

teh oseb ZZRZI daje možnost vključevanja v programe socialne vključenosti. Programi imajo tako socialne kot tudi delovne vsebine in so strokovno vodeni. Delovne vsebine vključujejo aktivnosti, ki so namenjene ohranjanju in razvijanju delovnih sposobnosti, pridobivanju delovne kondicije, delovnih kompetenc, vzdržljivosti in obremenljivosti uporabnikov. Socialne vsebine so namenjene pridobivanju in razvijanju socialnih spretnosti in veščin ter opolnomočenju uporabnikov in vključujejo različne aktivnosti. Razvojni center pri Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu Republike Slovenije – SOČA izvaja evalvacije programov. Prehodi v zaposlitev po končanem programu socialnega vključevanja so redki, vendar dokazujejo, da se zaposlitvene možnosti teh oseb spreminjajo.

Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, ki je veljal do začetka letošnjega leta, je urejal položaj telesno in duševno prizadetih oseb, ki ne morejo samostojno opravljati večine ali vseh življenjskih potreb ter si zagotavljati sredstev za preživljanje. Zakon o socialnem vključevanju invalidov (Uradni list RS, št. 30/18; v nadaljnjem besedilu: ZSVI), ki je nadomestil prej navedeni zakon, prav tako ureja pravice in postopek pridobitve statusa za osebe s trajnimi prirojenimi ali pridobljenimi okvarami, ki se zaradi invalidnosti ne morejo vključevati v skupnost in ne morejo samostojno opravljati večine ali vseh življenjskih potreb in si zagotavljati sredstev za preživljanje. V 3. členu ZSVI opredeljuje, kdo je upravičen do statusa invalida po tem zakonu, pri čemer je pomemben pogoj za pridobitev statusa invalida tudi, da ne more samostojno opravljati večine ali vseh življenjskih potreb ter si zagotavljati sredstev za preživljanje. Tem osebam so zagotovljene pravice do denarnih prejemkov. Pravica do nadomestila je tako povezana s trajno omejitvijo invalida, da si lahko sam zagotavlja sredstva za preživljanje.

Osebe s težavami v duševnem zdravju so heterogena skupina z zelo različno delovno zmožnostjo. V skladu s Konvencijo o pravicah invalidov je ključni cilj ustvarjanje pogojev za čim polnejše vključevanje v družbo in ne »umikanje« določenih skupin iz vitalnih področij življenja, kot sta delo in zaposlitev, ter jim omogočiti ponovno vrnitev v aktivno zaposlitev. Prav zato se urejanju pravic oseb s težavami v duševnem zdravju v zadnjem obdobju posveča še posebna pozornost. V tem obdobju intenzivno pristopamo k urejanju odprtih vprašanj na področju invalidske politike, kar dokazujejo tudi spremembe in nadgradnje obstoječih zakonodajnih rešitev.

Problematika, na katero opozarja Varuh človekovih pravic, je večplastna in široka in jo je moč razrešiti samo ob sodelovanju vladnih in nevladnih organizacij in ni samo predmet sprememb določb posamičnega zakona. Vlada RS meni, da rešitve veljavnih zakonov niso v nasprotju z Ustavo in da je cilj vseh aktivnosti in ukrepov Vlade RS usmerjen v uresničevanje Konvencije o pravicah invalidov in ustavnih pravic, ki se nanašajo na invalide.

Stojan Tramte
generalni sekretar